

Rapport 1942

Anmälan om anträffade fornminnen i Nordmaling, Ångermanland

Fornlämning,

Fastighet,

Socken, Nordmaling

Kommun, Nordmaling

Landskap, Ångermanland

Adolf Råde

A.T.A.

F

D.nr. 3067	Dat. 22 AUG 1942
KIVSTÄMMA I RIKSANTIKVARIEN	

F
 FÖREDRAGEN FÖR
 RIKSANTIKVARIEN
 DEN 27/8 1942
 BESLUT: *Se de båda*
Till A.T.A.

Till/
 Riksantikvarieämbetet
 Stockholm.

Undertecknad, som är utsedd till Riksantikvarieämbetets ombud för Nordmalings socken får härmed anmäla, att jag anträffat följande fornminnen här i Nordmaling.

1. Bredvik, grav- och kultplats. Gravarna ligga c:a 2,5 kilometer från byn Bredvik, ett stycke söder om gamla kyrko- och utfarsvägen. Fältet omfattar en mängd gravar, varav fyra större rösen, av vilka tre äro något utkastade men likväl förvånansvärt väl bibehållna. Rösena ligga i en cirkel och i mitten på denna en större offerhälla, 2,20 m. lång och 1,5 m. bred samt 0.6 m. hög. Väster om hällan är platsen inhängnad av dubbla rader låga stensättningar. Gravfältets diameter är omkring 200 m. Ett stycke norr om gravfältet ligger även ett större sten-rör. Samtliga gravar äro uppbyggda av stenar.
2. Rösåsen, delvis på Långeds-, delvis på Sörbyskogen. Gravfältet har varit mycket ståtligt. Minst fem ståtliga rösen ha här legat på något avstånd från varandra. Det mellersta har varit av imponerande mått, c:a 18 m. långt, 16 m. brett och 3 m. högt. Blott den norra delen av den mäktiga stenrundeln är kvar. Minst 500 lass sten har bortförts från detta väldiga stenrör för c:a 75 år sedan för dammanläggning i Håknäs. Gravfältet torde i likhet med gravfältet i Bredvik ha varit kultplats. C:a 25 m. från sydligaste stenröret finnes även här en offerhälla till utseende och diemensioner förvånande lik den på Bredviks gravfält. På hällans översida anger skörsten, att det förekommit kraftig och långvarig eldning. Det andra gravröret i ordningen från norr är mycket intressant. Utanför ingången till röret

*Sh
 Långeds- och
 Sörbyskogen
 gravfältet
 G. H. Andersson.*

finnes en vacker väl bibehållen stensättning, c:a 3 m. lång och $1\frac{1}{2}$ m. bred bildande en inhägnad framför röret. Säkerligen har denna inhägnad varit ägnad att binda den dödes ande vid graven. Med god fantasi kan man även skönja spår av sådan inhägnad vid andra rör.

3. Ängersjö/ hörde till år 1913 till Nordmaling/ gravfält vid den stora Taspasmyren, c:a tre kilometer söder om byn. Här har funnits ett stort gravrör c:a åtta m. långt, tre m. brett samt en m. högt. Strax söder därom ett cirkelrunt gravrör, som varit av verkligt imponerande dimensioner. Diametern c:a 10 m. och höjden 2 á 3 m. Endast södra delen finnes nu kvar. Härifrån har en massa sten tagits till den stora kraftledningslinjens stolpsättning över den breda sanka Taspasmyren. Närmare Ängersjö på Långnäset finnes även ett stort gravfält. Minst fem rör med gravöppningar orienterade i norr och söder kunna iakttagas. Även mellan Bäckén och Ängersjö finnas gravfält. Tre större gravrör har jag där iakttagit.
4. Håknäs, vid gården Blaggarnsmyren, c:a 150 meter söder om gården. Här har varit tre gravrör. Nu finnas blott två delvis kvar. Bäst bevarat är det, som ligger längst i norr. Det har en diameter av omkring 4 meter. Gravkammaren är orienterad i nordväst- sydost. I det andra gravröret, som är svårt ramponerat kunde jag göra en intressant upptäckt, då gravens botten nästan blottats. Jag behövde blott lyfta på en sten för att se, att graven anlagts på botten av vit sjösand och i denna vita sand avtecknade sig svarta kol. Detta visar, att den döde brännts på sandbotten, och att man sedan rest högen över brandplat^{sen}~~sen~~.
5. Levar, Hanaberget, c:a två km. i sydostlig riktning. Ett gravrör, diameter c:a 6 m. Tydligt spår av gravkammare, 80 cm. bred och 1,12 m. lång, orienterad i nordost och sydväst.
6. Aspeå, c:a 12 km. söder om Nordmalings kyrka, rätt mycket spoliérat.
7. Ava, c:a 1,6 km mil söder om Nordmalings kyrka. På Avafjället c:a 76 m. höjd över havet tre större rösen i cirkelrund form. Mycket primitivare än gravrören lägre ned. Dessa rösen kunna även vara något annat än gravar, helst som de ligga så högt. Det rätta gravfältet vid Ava ligger på betydligt lägre nivå, c:a 35 m. över havet och c:a 300 m. väster om hemmansägare Per Anton Olssons gård. Graven är rektangulär med ansevärliga dimensioner, 16 m. lång 6 m. bred och 1,2 m. hög. Graven är orienterad i norr-söder. På södra sidan finnes en manslång omsorgsfullt utförd hällkista. På norra sidan finns en lika stor grav, men den saknar hällkista. Måhanda har mannen begravts i den förra och hustrun i den senare. Mitt emellan de båda gravarna finnas tvenne mindre fördjupningar, som möjligen kunna vara barngravar.
8. Drivan vid Hemörssundet, 1 km. norr om tandläkare Elfvings villa. Ett större gravrör med en diameter av omkring 7 m. Sten rundeln är vackert uppbyggd av mindre stenar. Nära denna grav finnas tvenne mindre gravar och ytterligare fem mindre stensättningar. Drivan var ju förr ö. så att här ha vi troligen

varit en begravningsplats för det närliggande fastlandet.

9. Björntjärnsberget, c:a en halv mil söder om Nordmalingxsgränsen, c:a 150 m. från landsvägen. Ett större gravrör med 12 meters diameter och med en höjd av 2.7 m.
10. Långgliden/inom Grundsunda socken/Långsträckt rektangulärt röse, c:a 15 m. långt 6 m. brett och över två meter högt. Längs dess mitt tolv gravöppningar. Dessutom på sidorna mindre gravöppningar, orienterade i öster-öväster.
11. Stavarhalsbacken/inom Grundsunda socken/Här har funnits fyra större rösen strax väster om landsvägen. Nu finnes endast ett kvar. De övriga ha Vägstyrelsen i Grundsunda låtit gå genom stenkrossen för grus till landsvägen. Söder om landsvägen finnes emellertid ett ståtligt gravfält kvar. Fyra vackra stenrör tämligen oskadade.
12. Öresund, Dödmansskär, Dödmansskäret har förut varit 8. Tre rösen. Det största röret har c:a 6 $\frac{1}{2}$ m. diameter och en höjd av 1 $\frac{1}{2}$ m. De båda mindre ha $\frac{3}{4}$ -1 m. diameter och äro betydligt lägre. Spår av gravkammare finnas. För några år sedan grävde en ortsbö i en av högarna, men då han påträffade människoben, blev han förskräckt och slutade.
13. Gåsgrundet, på andra sidan av Långroavan. Mitt emot Dödmansskär, än idag häckplats för vildgäss. Här finnas en imponerande stensättning, som säkerligen haft att göra med det rika fisket här vid Långron, som i forna tider har varit ortens förnämsta fiskeplats. På avstånd ser stenläggningen faktiskt ut som en ruinstad av sten med torg och rådhus. Det är långa rader av lika höga stenvmurar. Jag räknade ända till tio sådana med tämligen breda gator mellan sig. Alla dessa gator utmynna vid en större öppen plats, i vars mitt en fyrkantig stensättning 4-5 m. bred och c:a 3 m. hög. Sådana stenrader finnas litet varstans här vid kusten t. ex. mellan Hemavan och Hästsköviken och vid Järnasklubb.
14. Gräsmyr. Ett stenrör väster om byn och ett flertal mycket egendomliga stenrösen öster om byn på Nösberget.
15. Bagård, mittemot Djupsjösågen c:a 400 m. i västlig riktning från Gunnar Jonsens gård vid Djupsjösågen. Synnerligen märkliga stenläggningar, orienterade i nordost-sydväst, tydligen anlagda efter solens gång vid midsommartid. Längst i norr en vackert lagd mäktig stenkvadrat med c:a 4 m. sida. I mitten är inlagd en mäktig stenvisare, som pekar mot nordost mot solens uppgång vid midsommartid. C:a 6 m. åt söder från densamma ett triangulärt röse, c:a 3 m. långt och 2,5 m. brett. Röset liknar mest en väldig stenyxa. En liten bit söder därom två långa stenrösen, det yttre 8 m. långt och 4 m. brett, det inre 10 m. långt och 5 m. brett. Framför rösena mot nordost två vackra stenkummel. Närmast ser det ut som det vore en offerväg, varigenom solguden inbjödes, ty bakom denna väg ligger på ett runt röde en offerhälla, som ser märk ut, som om den vore genomträngd av offerdjurens blod. Den bildar det centrala i den märkliga stenanläggningen. Här har kanhända midsommarblot ägt rum. Berget varpå den ligger kallas än idag Midsommarberget. Då platsen ligger c:a 80 m. över havet, måste den vara mycket gammal. I de lägre belägna stenrören äro stenarne

4
i regel ej större än mansbördor men här äro stora och små stenblock blandade med varandra. De förete samma älderdomliga typ som de under punkt 7 omnämnda egendomliga rösena på AVafjället.

Såsom framgår av ovannämnda fynd är det här i Nordmaling ett rikt fält för forskningen angående Norrlands första bebyggelse, och det vore önskligt att de många kult- och gravplatserna blevo undersökta och kartlagda av någon fackman. Jag har härmed velat anmäla fynden, då jag ej vet, om de förut äro kända för Riksantikvarieämbetet.

Nordmaling den 20 aug. 1942

Adolf Fåde
kyrkoherde

adr. Nordmaling.